

Da hakekorsflagget ble fira på Kristiansten festning

Per J. Mo sine notater fra aprildagene 1940.

Det var i de hektiske aprildagene i 1940 da krigen med hele sin uhygge kom inn over landet. Arbeidsskolen på Moholt ble tatt til sykehus, og mye oppstyr fulgte med dette. Det var noe som het "Kvinnenes Arbeidshjelp*" som skulle ordne med dette, og overlege Rian ved Reitgjerdet Asyl skulle være lege. Det ble derfor pleiere og delvis pasienter fra asylet som hjelp til sammen med "Kvinnenes Arbeidshjelp". Det var særlig to pasienter, en dansk maler som het Hoel og en sunnmøring, Lars Ekornaasvaag, som var visergutter her oppe. De drev med vasking, vedhogging og lignende arbeid. Det var mandag 15. april at dette sykehuset starta, og det gikk bra med disse karene helt til den 24de. Den kvelden ringte overlege Rian og etterlyste Ekornaasvaag. Han hadde pålegg om å være inne til kl. 9 om kvelden, men var ikke kommet til den tid. Vi fikk melding fra kjøkkenet om at han var gått for et kvarter siden og sa fra om dette.

Vi hørte ikke mer om denne saken før dagen etter. Da fikk vi vite at han var komme heim kl. 5 om morgenen, og at

han da kom drassende med et stort hakekorsflagg fra Kristiansten. Hans egen beretning om nattens dramatiske hendinger lyder omtrent slik: Han hadde gått fra Arbeidsskolen strake veien til byen, til hotell Phoenix, der han ga seg til å spekulere på hvordan han kunne få sprengt dette i lufta. Hotellet var alt da fullt av tyske offiserer. Etter mange og lange funderinger og overveielser kom han til at det ikke var mulig for han med de midler han hadde. Derfor tok han fatt på heimveien og var kommet til Kristiansten ved ett-tida om natta. Her bestemte han seg for å ta ned hakekorsflagget. De første dagene etter at tyskerne inntok byen hadde de latt det

Foto: Per J. Mo.

Lars E. Ekornaasvaag

*. Kvinnenes arbeidshjelp ble stiftet i 1939. Denne skulle registrere kvinner til arbeidsinnsats i tilfellet krig. I april 1940 hadde omkring 75 000 meldt seg til tjeneste.

Fra aviser i 1945:

Per J. Mo hadde tatt vare på to utklipp fra aviser i 1945 om Ekornaasvaags bedrift. Disse to gjengir vi her - det er interessant å se hvordan samme hendelse kan fortelles så forskjellig. Mo sin beretning er den mest korrekte - hans kilder er autentiske.

Da det tyske krigsflagget ble røvet fra Kristiansten

En av de første dager av tyskernes okkupasjon hendte det en meget kuriøs ting her i byen. En av pasientene på Reitgjerdet, Lars Ekornvaag, firte det tyske krigsflagget og tok det med seg idet han la på sprang! Han hoppet ned av festningsmuren idet kulene pep omkring ham – klærne ble gjennomboret, men selv slapp han uten men og kom velberget heim med sin fangst! Her brettet han det forhatte flagget ut på jorden og danset på det, idet han ropte: ”Ned med Quisling – opp med Kongen!” men noe av det beste ved hele historien var at nazi-direktøren i egen høye person – og ikke så lite nervøs – måtte bringe flagget tilbake til tyskerne!

Adresseavisen 5/6 1945.

Da hakekorsflagget ble stjålet på Kristiansten

Et av de mange morsomme sannferdige minner vi har fra okkupasjonstidens første dager er historien om den gangen hakekorsflagget ble stjålet fra flaggstangen på Kristiansten festning.

Mannen som utførte denne prestasjon var Lars Ekornsvåg, patient ved Reitgjerdet Asyl. Som en av de bedre, ufarlige pasienter fikk Ekornsvåg gå fritt omkring. En dag kom han på sin vandring forbi Kristiansten festning. På flaggstangen valet i stedet for det vanlige rød-hvit-blå norske flagg hakekorsflagget friskt i vinden. Ekornsvåg likte ikke dette, i ethvertfall må det ha irritert ham sterkt, og han besluttet øyeblikkelig at denne disharmoni i norsk natur skulle fjernes. Veggen fra beslutning til handling var ikke så lang der i går n, hvorfor han resolutt gikk bort og slet av flaggsnora, pakket sammen flagget og ruslet rolig iver. At det vakte oppsikt og bestyrtelse blant tyskerne da de kort etter oppdaget tyveriet, er ganske forståelig. Ikke mindre bestyrtet ble den daværende nazidirektør ved Reitgjerdet Asyl da Ekornsvåg senere på dagen avleverte sitt trofe i hans formodentlig rette varetekt. Den samtale som etterpå fandt sted mellom direktøren og kommandanten til Kristiansten festning, tror vi var mindre behagelig for direktøren.

Blant patientene og betjeningen vakte det alminnelig glede og munterhet at direktøren ble tvunget til personlig å tilbakelevere flagget til kommandanten med en undskyldning og beklagelse. Ekornsvåg fikk naturlig nok av direktøren henstilling om ikke å finne på noe slikt mere. Da han syntes det ble vel mye gnål om saken og mente hakekorsflagget var en bagatell uverdigg til diskusjon blant mannfolk, truet han tilslutt med at om ikke direktøren nå holdt kjef, så skulde han neste gang han gikk tur ta med seg en kanon fra festningen og så kunne de snakkes ved. Direktøren holdt formodentlig kjef, for kanonen fikk stå i fred.

Arau.

Arbeider-Avisa 8/6 1945.

norske flagget henge på den store stanga. De hadde vært nede ved en villa i nærheten og tatt ei lita stang der de heiste et tysk krigsflagg. Men da det hadde gått noen dager og de trolig hadde funnet ut at Norge var i krig med Tyskland, tok de ned det norske flagget og heiste et veldig hakekorsflagg på den store stanga. Dette mente altså Ekornaasvaag at en burde ta ned. Han klatret i mørke så langt opp på muren som han kunne komme for å studere vakta. Han fant ut at han skulle greie det mens vakta gikk andre veien.

Han kom seg usett til flaggstanga og kutta snora. Men da fikk vakta øye på han og ropte. Med flagget med snora i kom han seg over muren. Da han ikke lystret anrop, skjøt vakta den ene salva etter den andre, men i mørket ble han ikke truffet. Den videre ferd i natta kunne Ekornaasvaag ikke helt gjøre greie for. Men det gikk fram av fortellinga at han krøp i veggrøfter, langs gjerder og hekker.

På festningen ble det selvsagt slått alarm, og tyskerne var etter han hele natta med biler, lyskastere og maskingevær. Men de fant han ikke.

Om morgen ved 5-tida hadde han på denne måten kommet seg til veien ved Granåsen på Strinda. Da kom det brått en flokk engelske fly over byen og tok ei kvikk stubbombing, særlig over havna. Dette ble redningen for Ekornaasvaag. Hadde ikke dette hendt, mente han at han ikke hadde kommet seg unna, for nå var det blitt lyst. Men etter at flyene vis-

te seg, ble det helt stille. Han kunne rusle på veien i den lyse morgenen ned til asylet. Da han kom inn på vaktrommet, kastet han flagget på bordet og sa at nå kunne Hoel gå til Kristiansten og ta en kanon. Det hadde vært en avtale mellom dem.

Ekornaasvaag var veldig sliten etter nattens meritter, og han var usikker på om kreftene hadde strukket til om ikke bombingene av byen hadde kommet akkurat da. Dessuten - la han til - var flagget veldig tungt, for en måtte huske på at "gamlingen sjøl" bodde i det.

Ekornaasvaag kom ikke tilbake på Arbeidsskolen etter dette for å arbeide, men han kom en snartur med notater over materialer han hadde tatt på skolen. Slik fikk jeg hans autograf som et minne. Etterpå ble han sjuk og sengeliggende i mange uker. Det ble fortalt at han kom ut av likevekt fordi en sønn omkom i Narvik da panserskipene Eidsvold og Norge ble senket. Han hadde også mistet en sønn på sjøen like før krigen kom til landet. Dette hadde sikkert tatt sterkt på han.

Overlege Rian fortalte meg at tyskerne på Phoenix var nokså stramme i ansiktet da han kom med flagget. Men da de fikk høre sammenhengen og tenkt seg om, lo de og tok det hele som en spøk. Den store flaggstanga på Kristiansten ble tatt ned dagen etter og kom ikke opp mer under krigen.

Takk til Åsta Prøsch, datter av Per J. Mo, for denne teksten.